

Afghanistan – ett nytt Vietnam?

Seminarium i ABF-huset 20 februari 2011 med Anders Fänge, Svenska Afghanistankommitténs representant i Kabul, Sten Widmalm, professor i statskunskap i Uppsala, expert på Indien/Pakistan, Matthew Hoh, director vid Afghanistan Study Group, tidigare officer i US Marine Corps med tjänstgöring i Irak/Afghanistan och State Department, Abigail Disney, filmare, fredsaktivist, feminist, Carsten Jensen, författare, journalist, Köpenhamn, Pierre Schori FN-ambassadör och ledare för FN:s fredsoperation i Elfenbenskusten, författare till nyutkommen bok om Afghanistan. Samtalsledare Britt-Marie Mattson, journalist, GP och Carl Tham, ABF.

Carl Tham inledde med att förklara att seminariet hade kommit till för att få ingång en bred diskussion om kriget i Afghanistan i stället för den officiösa tystnad som lägrat sig över ämnet sedan flertalet riksdagspartier kommit överens om att den svenska insatsen skall fortsätta tills vidare. Från början var det tänkt att detta bara skulle bli en kortvarig insats – det var även amerikanarnas föreställning – men det har visat sig vara en illusion. Själva idén ”to trade peace by war” (att köpa fred genom krig) är en illusion som kastar sin skugga efter många militära ”segrar” långt in i framtiden, sade han. I Afghanistan, liksom tidigare under Vietnamkriget, är också USA:s allierade en korrupt regim vars förmåga att installera fred och demokrati ingen tror på.

Därpå gick ordet till Anders Fänge, som deltog direkt via kabel från Kabul. Han hade varit verksam i landet i tjugu år och gjorde först en tillbakablick på vad som skett under de närmast föregående åren. År 2009 deklarerade Obama sin dubbla strategi att först kraftigt förstärka de amerikanska trupperna med 30 000 man för att sedan i nästa steg påbörja ett uttåg. Två stora konferenser har också ägt rum där alla grupperingar deltagit utom talibanerna. Inget av målen har emellertid uppnåtts: säkerhetsläget har försämrats och talibanerna har endast tillfälligt pressats tillbaka för att snart komma igen. De kontrollerar nu ett större område än tidigare. Endast 23 procent av armén och 12 procent av polismakten klarar av att operera självständigt. Därtill kommer korruptionsskandaler där bl a den statliga Kabulbanken har visat sig ha lagt beslag på 600-800 millioner dollar, en stöld som går att spåra ända upp i regeringen och till Karzais familj. IMF har föreslagit att banken säljs, men afghanerna säger nej. Det finns ingen vilja att på allvar ta itu med korruptionen i landet, det visar även det cyniska spelet runt fredsförhandlingarna, sade Fänge. Något tillbakadragande av trupper finns inte i sikte.

Dock har Hillary Clinton nyligen deklarerat att det inte finns någon militär lösning, endast en diplomatisk, av konflikten i Afghanistan, men en diplomatisk lösning måste innehålla förhandlingar med talibanerna och här är regeringen splittrad, Karzai personligen önskar förhandla, andra regeringsmedlemmar säger nej.

Om jag var taliban skulle jag vänta i tre år och sedan komma tillbaka och erövra landet, sade Fänge. Han sade också att medan talibanledarna tidigare var i 35-årsåldern hade många som stupat numera ersatts av unga män i 25-årsåldern direkt ifrån madrasskolorna i Pakistan och utan relationer till det gamla ledarskapet och utan någon historia. Också inom talibanrörelsen finns alltså en fragmentisering med risk för inbördeskrig mellan radikala och mera moderata krafter i framtiden. Framtiden är dyster, avslutade han.

Carl Tham ställde frågan om det var Afghanistans feodala struktur eller korruptionen som var värst och fick till svar att Afghanistan inte är en feodal stat utan ett land som styrs genom ett patron/client-system (som på Romartiden), dvs krigsherrar beskyddar undersåtar i utbyte mot gentjänster. Men naturligtvis är korruptionen enorm, det gäller även biståndet där afghaner berikar sig själva och sina egna kretsar med hjälp av biståndspengar. På detta sätt hade 50-100 000 dollar för att utbilda och modernisera polismakten försvunnit. Talibanernas framgång beror inte på deras styrka utan regeringens svaghet, konkluderade Fänge. Men han sade också, som svar på en fråga, att talibanerna till 90 procent består av afghaner – det är alltså en genuin afghansk rörelse som motsvarar konservatismen hos majoriteten av den afghanska befolkningen, särskilt på landsbygden. De beväpnas med hjälp av vapen från Saudiarabien, genom att själva köpa vapen med hjälp av inkomster från droghandel och genom erövring av vapen från amerikanska armén. Att försvara sitt land med vapen är en flerhundraårig tradition i Afghanistan och ingenting nytt.

Nästa talare var Sten Widmalm som menade att våldet flyter runt i regionen. Från oroshärden Kashmir, där man lyckats stabilisera situationen inte genom avtal utan genom handel och kommunikationer, har det nu flyttat till Afghanistan; USA:s intressen i regionen förklarade han med rädsla för Kina som investerar alltmer och har en allt starkare närvaro i Pakistan. För att verkligen pacificera förhållandena i Afghanistan skulle det emellertid krävas en insats av Marshallhjälpens storlek efter andra världskriget alltså 115 miljarder dollar mot futtiga 3 miljarder dollar till Afghanistan plus 600 miljoner från EU – en klar underfinansiering, alltså, som skulle behöva vara minst 3-5 gånger så stor, menade Widmalm. I Pakistan borde stödet omdirigeras från teknik och exportkrediter till sanitet, vatten och demokratibistånd. Medan det västerländska stödet främst tas om hand av militären, numera en splittrad kraft som delvis vuxit ihop med talibanerna, bygger Kina vägar och bidrar sin tid – alltmedan Pakistan skakas av jordbävningar och dränks av översvämningar.

Matthew Hoh betonade starkt att den ”härskarsvackande massa pengar” som pumpats in i Afghanistan endast ökat korruptionen och klyftorna mellan dem som har och dem som inte har. Stödet till Afghanistan karaktäriserade han som kontraproduktivt, en falsk och farlig politik som i stället för att öka säkerheten snarast minskade den. Om vi vill bekämpa al Qaida då ska vi leta bland små celler med några hundra medlemmar i Stockholm eller Berlin osv och inte bomba Afghanistan, sade han.

Någon i publiken undrade varför Obama förde den politik som han gör, han måste ju vara medveten om allt det här. Svaret var att Obama är från Chicago och politiker från Chicago är de tuffaste, hårdaste, mest manipulativa etc i hela USA. Obama måste hantera finanskrisen, oppositionen, klara av att vara den första svarta presidenten och har därför inte råd, inrikespolitiskt, att ta hem de amerikanska trupperna och därmed visa sig svag när det gäller försvar och svag när det gäller 9/11, svarade Hoh. Argumentet att man genom attackerna på Afghanistan skulle kunna hindra droghandeln håller inte heller då merparten av den afghanska droghandeln går på Europa medan USA får sin narkotika från Mexico.

Därefter talade Pierre Schori huvudsakligen utifrån ett FN-perspektiv på konflikten. Till grund för hans anförande fanns också en skriftlig rapport tillgänglig, daterad februari 2011. Schori inledde med att konstatera att det svenska engagemanget i Isafstyrkorna, som från början endast skulle vara 60 dagar och ge skydd åt den afghanska regeringen, var totalt överspelat genom krigets eskalering – ändå hänvisar man från svensk sida fortfarande till resolution 1386 från december 2001, som alltså inte i något avseende täcker den nuvarande svenska närvaron. Medan länder som Holland, Polen och Kanada, och även Storbritannien, håller på att dra sig ur kvarstår än så länge det svenska engagemanget. Vad som nu pågår i Afghanistan är en Nato-ledd insats med USA i ledningen, en insats över vilken säkerhetsrådet totalt tappat kontrollen, framhöll Schori. Av hans rapport framgår att den fredsoperation som FN ställde sig bakom på nyåret 2002 byggde på den falska förutsättningen att talibanerna slutgiltigt slagits tillbaka. Den FN-stödda International Security Assistance Force (ISAF) byggde inte bara på falska premisser utan var också underfinansierad samtidigt som USA:s operation ”Enduring Freedom” tillsammans med den Natoledda insatsen fick allt större resurser både vad gällde soldater och materiel. Operationen utvecklades gradvis från en säkerhetsinsats till fullskalig stridsinsats.

Denna utveckling har samtidigt underminerat det grundläggande målet av stats- och institutionsbyggande i Afghanistan och den utländska närvaron ses av afghanistaterna med stigande motvilja. Det internationella samfundet betraktas som part i kriget och inte som fredsbevarare, en uppfattning som förstärks av att kriget i Afghanistan även utkämpas som ett ”krig mot terrorismen” i gestalt av al Qaida.

FN:s underordnade roll fastslås definitivt genom Obamas tal i november 2009 då han deklarerade att det var ett vitalt amerikanskt-nationellt intresse att sända ytterligare 30 000 man till Afghanistan för att efter 18 månader inleda ett tillbakadragande. I december 2010 hade US/Nato/Isaf 131 730 man i Afghanistan. Till denna styrka bidrog cirka 40 medlemsstater i Nato samt även icke-medlemmar som exempelvis Sverige – eller sådana som önskade bli medlemmar. Och varför är Sverige i Afghanistan? För att få tillfälle att pröva egna vapen och egna soldater i krig, är det svar som getts i tidskriften Fokus och som Schori citerade.

Engagemanget i Afghanistan har lett till att FN inte längre har råd att rebellbekämpning i östra Kongo och även EU har sagt nej till Ban Ki-moons vädjan om hjälp eftersom man måste vara beredd till större insatser i Afghanistan, det gäller bl a Tyskland och Storbritannien. Sverige har inte en enda "blå basker" under FN-flagg idag – hela vår utländska insats har gått in under Nato-kommandot i Afghanistan.

Med andra ord: Afghanistan har absorberat hela den västerländska potentialen för FN-ledd fredsbevarande insats, konstaterar Schori i sin rapport. I FN:s fredsinsatser utgöres nu nära 90 procent av deltagarna av folk från Asien-Afrika. Det innebär att vi håller på att få en nord-sydlig uppdelning där väst slåss för Nato i Afghanistan medan södern bär hela bördan av FN:s fredsengagemang.

Dock pågår nu möjligen en omorientering inom säkerhetsrådet till förmån för FN-ledda fredsinsatser. Att Frankrike, Storbritannien och även USA verkligen menar allvar härmed ifrågasätts dock av många eftersom de själva är tungt indragna i Afghanistan. Ett slut på kriget i Afghanistan är dock en förutsättning för att lösa den nord-sydliga uppdelningen av FN:s fredsinsatser och härigenom undvika "a clash of civilizations", en sammandrabbning av civilisationer, konkluderar Schori i sin rapport, vilket även var hans slutsats på mötet.

Efter Schoris anförande visade Abigail Disney en videotrailer av sin film "Women, War and Peace" som skildrar kvinnor och barn i krigs- och konflikthärjade länder som bl a Columbia och Afghanistan och på vilket sätt de kan medverka till att skapa fred. Kvinnorna i olika länder talar med en röst, sade Disney, de talar om behovet av fred, av mat, av att kunna odla och bygga samhället och att barnen får gå i skolan. Felet är att kvinnorna inte tas på allvar som subjekt, menade hon, utan betraktas som objekt för männens olika aktioner. När de själva verket skulle kunna bidra högst konkret med sin kunskap och sin erfarenhet – det gäller inte minst i Afghanistan, menade hon. "Kvinnor gör skillnad" – gäller det även Hillary Clinton som USA:s utrikesminister? Den frågan från publiken svarade Disney ja på. Det var hon övertygad om.

Siste talare var journalisten och författaren Carsten Jensen som berättade att han varit i Afghanistan fyra gånger, första gången 1972, som ung på jakt efter droger, och sedan 1988 under den Sovjetiska ockupationen, 2002 i januari efter den amerikanska invasionen och nu senast i januari 2009. Varför Danmark var i Afghanistan kunde han inte svara på – om det inte var för att tidigare danske statsministern Fogh Rasmussen ville bli ledare för Nato - men personligen hade han gått från att stödja invasionen, i tron att den skulle befria befolkningen från talibanstyret, till en insikt om att "befrielsen" hade urartat i ett krig mot en ordning som majoriteten i det traditionsbundna landet är anhängare av, utom en liten utbildad elit i städerna. Stödet till talibanerna har också sin grund i rädslan för kaos – den laglösa situation som uppstod efter tillbakadragandet av de sovjetiska trupperna fruktar man mer än något annat, menade han. Den nuvarande operationen i Afghanistan kallade han "Operation Meaningless" och underströk att det faktiskt var tänkbart att talibanerna delvis hade ändrat inställning och att i alla händelser afghanerna själva var de som måste bestämma i sitt eget land. Imperialism har alltid misslyckats, sade han. Befrielsen av ett folk måste vara dess eget verk.

Varpå Schori återkom med ett starkt fördömande av nuvarande migrationsministern Tobias Billströms tilltag att skapa ett specialläger för asylsökande afghanska barn och ungdomar som flytt till Sverige undan kriget så att de kunde åka tillbaka och leta rätt på sina föräldrar "på plats". Att samtidigt sända stridförande trupp och barn till samma land saknade all anständighet, sade han.

Kerstin Vinterhed